

Tartu Ülikool  
Sotsiaalteaduste valdkond  
Haridusteaduste instituut  
Kutseõpetaja õppekava

Taive Toommägi  
KUTSEÕPPIJATE PRAKTIKAKOGEMUSI KUJUNDAVAD TEGURID JA  
KARJÄÄRIVÄLJAVAATED

Bakalaureusetöö

Juhendaja: kutsedidaktika nooremlektor Diana Eller

Tartu 2023

## Kokkuvõte

### **Kutseõppijate praktikakogemusi kujundavad tegurid ja karjääriväljavaated**

Praktika on kutseõppe lahutamatu osa, kus õppur saab reaalse töökogemuse kaudu teoorias õpitut rakendada, mille käigus õpilane omandab lisaks praktilistele oskustele ka oskuse töötada kollektiivis. Antud bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada kutsekooli vilistlaste arvates praktikakogemusi kujundavateks teguriteks töökohal ja millised tegurid annavad paremad karjääriväljavaated nende enda arvates. Töös kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit ning infot koguti poolstruktureeritud intervjuude kaudu, kus osales viis kutseõppeasutuse vilistlast. Andmete analüüsimisel kasutati induktiivset sisuanalüüsi. Uurimistulemustest selgus, et praktikakogemusi mõjutavad eelkõige praktika sisu ja koostöö juhendajaga, samas kui paremad karjääriväljavaateid seostati koostööga praktilisel ning ettevõtte suuruse ja mainega. Tulemused aitavad mõista, kuidas kutsekooli vilistlased hindavad oma praktikakogemusi ning millised tegurid võivad neile paremaid karjääriväljavaateid pakkuda.

## Abstrakt

### **Vocation student trainees` apprenticeship experiences and career prospects.**

Apprenticeship are an fundamental part of vocational education and training where students can put theory into practice through real – life work experience in which they acquire not only practical skills but also the ability to work in a team. The aim of this thesis was to find out what vocational school alumni consider to be the factors shaping their workplace apprenticeship experiences and which factors they consider to provide better career prospects. The study used a qualitative research method and collected information through semi-structured interviews with five vocational institution alumni. Introductory content analysis was used to analyse the data. The findings revealed that apprenticeship experiences are primarily influenced by the content of the apprenticeship and cooperation with the supervisor, while better career prospects were Associated with cooperation during the apprenticeship and with the size and reputation of the company. The results help to understand how trainees in vocational education and training institutions evaluate their traineeship experiences and which factors may offer them better career prospects.

## Sisukord

Sissejuhatus.....	4
Teoreetiline taust.....	5
Praktika ja juhendaja roll praktikal .....	5
Mõjutegurid praktikal ja praktika seosed karjäärivõimalustena. ....	6
Metoodika .....	8
Valim ja andmekogumine .....	9
Andmeanalüüs .....	9
Tulemused.....	10
Arutelu .....	17
Tänuõnad .....	19
Autorsuse kinnitus .....	20
Kasutatud kirjandus .....	21
Lisa 1. Intervjuu küsimused .....	23
Lisa 2. Kodeerimise näide.....	24
Lisa 3. Uuringus osaleja nõusolek.....	25

## Sissejuhatus

Kutseharidusasutustel on vaja täita väga keeruline eesmärk – varustada õppijaid kaasaegse ja kõrgetasemelise haridusega, tööturu ootustele vastavate erialaste oskustega ning karjääri alustamiseks vajalike väärtuste ja hoiakutega (Nestor & Nurmela, 2013). Praktika on kutseõppe tasemeõppe osa, mille ajal õpilane täidab töökeskkonnas juhendaja juhendamisel kindlate õpieesmärkidega töö- ja õppeülesandeid, mille edukusest sõltub kutseõppe kvaliteet tervikuna (Kutseõppeasutuse seadus, 2020). Praktikal on kolm osapoolt, kelleks on praktikant ehk õpilane ise, kutsekool ja ettevõtte (Aru, 2010).

Jawabri (2012) on möönnud, et reaalses töökeskkonnas teoreetiliste teadmiste rakendamine aitab noortel olla erialaselt võimekam ja kindlustab tööjõuturul konkurentsieelise, kuna töötajate värbamisel on töökogemus üks peamisi kriteeriume. Lisaks märgib sama autor toob veel, et värskelt kooli lõpetanud õpilastele on soovitud töökoha saamine raskendatud just töökogemuse puudumise tõttu. Bhattacharyna & Neelam (2017) selgitasid välja, millised ootused on üliõpilastel praktikale ja kogemustele peale praktikat, kus selgus, et praktikandid ootavad praktikalt kõrgtasemelist kogemuslikku õppimist ja tulevast tööalast konkurentsi võimalust.

Eelnevatest uuringutest (Kutsehariduse tööandjate rahulolu uuring, 2013; Nestor, 2012; Rammul, 2021; Altmäe, 2017) selgub, et praktika korralduses on mitmeid puudujääke, nagu näiteks praktikantide poolt välja toodud ettevõttepoolsete juhendajate vähene toetus ja koolitus, kui ka valed praktilised ülesanded praktikal. Peaaegu kõik Rammuli (2021) uurimistöös esitatud autorid on välja toonud seisukoha, et juhendaja mängib kriitilist rolli eduka praktika läbimises, kuna tagasisidestab praktikandi tööd pidevalt ning pakub professionaalset tuge. Praktika ja selle juhendamine on väga oluline osa kutseharidusest, mis on töörohke õpiprotsess nii praktikandile kui juhendajale (Aru, 2010). Praktikandid olid kirjeldanud erinevaid situatsioone, kus õpilane pannakse tegema mitte erialast tööd, mis ei ole seotud ettevõtte praktika juhendis toodud ülesannetega (Nestor, 2012; Altmäe, 2017). Kõik need tegurid mängivad aga suurt rolli praktika sooritusel.

Rammul (2021) on uurinud praktikakogemusi kujundavaid tegureid Tartu Ülikooli majandusteaduse eriala tudengite näitel, kuid antud töö keskendub erinevate erialade kutseõppe vilistlaste kogemustele praktikal. Käesoleva uurimistöo eesmärk on välja selgitada kutsekooli vilistlaste arvates praktikakogemusi kujundavateks teguriteks töökohal ja millised tegurid annavad paremad karjääriväljavaated nende endi arvates. Uurimistöo koosneb kahest osast: teoreetilisest ja empiirilisest. Teoreetilises osas antakse lühike ülevaade praktika

olemusest, juhendaja rollist praktikal, mõjuteguritest praktikal ja praktika seostest karjääri tegemisel. Empiirilises osas hindab ja analüüsib autor kutseõppe vilistlaste kogemusi praktikal ning milliseid seoseid näevad kutseõppe vilistlased praktikal ja karjääriväljavaadetele.

## Teoreetiline taust

### **Praktika ja juhendaja roll praktikal**

Praktika - on võimalus reaalse töökogemuse kaudu siduda teooriat ja praktikat, tugevdada ja täiendada õpitavat ning saavutada õppekava väljundeid (Kutseõppeasutuse seadus, 2020). See on esimene võimalus tutvuda tööturu nõudmistega ja saada esimene töökogemus, mille käigus õpilane omandab lisaks praktilistele oskustele ka oskuse töötada kollektiivis (Jawabri, 2017). Praktikant on õppur, kes täidab praktika ajal õppekavast lähtuvalt praktika eesmärgi, oodatavaid õpiväljundeid, vormistades nõuetekohaselt dokumentatsiooni ja sooritab eesmärgipäraselt ning edukalt praktika ettenähtud vormis (Praktika korraldamise..., 2013). Õpilased usuvad, et praktika on vajalik, et hõlbustada õpetatud mõistete ja teooriate paremat mõistmist (Hite & Bellizzi, 1986, viidatud Bhattacharya & Neelam, 2017j). Läbi praktika omandab praktikant vajalikud baasteadmised ja oskused tööturule sisenemiseks. Samas annab praktika ka võimaluse õppida uusi erialaseid oskusi ja lisaks erialaste pädevuste kõrval arendada üldpädevusi ja enesekindlust (Sweitzer & King, 2004). Samad autorid lisavad ka, et kutseõppija kinnistab praktika käigus teoreetilisi teadmisi ja täiendab praktiliste oskuste pagasit ning kujundab hoiakuid. Maertz, Stoeberl & Marks (2014) arvates on praktika sillaks klassiruumi teooria ja praktika vahel. See aitab teadmistel muutuda kutseõppija jaoks selgemaks ja praktilisemaks, võimaldades klassiruumiõppe paremat ülekandmist töökohale (Maertz, Stoeberl & Marks 2014).

Juhendamist defineeritakse kui teiste inimeste õpivõimete ja töötulemuste arendamist, see on protsess, millel on oma kulg, mis vajab toimimiseks selles osalevate inimeste aktiivsust, aega ja sobivat keskkonda (Tööturu vajadustele vastava..., 2018). Juhendamine toimub ka praktikal, kus praktikajuhendaja juhendab, nõustab õppurit praktika ettevalmistamisel ja läbimisel, toetab teda enesehindamisel ning annab praktikandile tagasisidet õpiväljundite saavutamise kohta praktika jooksul (Praktika korraldamise..., 2013). Juhendaja leiab praktikandile sobivad tööülesanded vastavalt praktika juhendile ning annab vahetut

tagasisidet iga päev (Aru, 2010). Praktika tulemuslik sooritus sõltub suuresti selgest eesmärgist, korraldusest, adekvaatsest juhendamisest ning praktikandi eneserefleksioonist (Aru, 2010). Rammul (2021) kirjeldas oma uurimuses praktikakogemust, kus ta ei jäänud oma praktikaga rahule, kuna tegi praktikat eemalt ja puudus piisav juhendaja tugi. Juhendaja tuge peetakse kõige enam kogemusi kujundavaks teguriks, kuna tema mängib praktika ja praktikandi puhul kõige suuremat rolli (Aru, 2010). Rammul (2021) uurimustöös väljatoodud autorite arvates on samuti juhendaja roll eduka praktika läbimises väga kõrge osatähtsusega, kuna ta annab pidevat tagasisidet ning pakub professionaalset tuge. Kõige tähtsama eesmärgina tuuakse välja praktikandi erialaste teadmiste-oskuste täiendamist läbi juhendaja poolse suhtlemise, innustamise, toetusena õppeprotsessis ja probleemide lahendamisel töösituatsioonis (Aru, 2010).

### **Mõjutegurid praktikal ja praktika seosed karjäärivõimalustena.**

Kutsehariduse tööandjate... (2013) uuringus selgus, et juhendajate arvates kujundavad praktika edukat õnnestumist erinevad tegurid. Esimeseks teguriks toodi välja praktikandi isikuomadusi, huvi ja hoiakuid ning praktikandi sobivust valitud erialale. Zehr & Korte (2018) uurimuses selgus, et praktikandid on erineva töövalmiduse tasemega, mis võib tingitud olla praktikandi küpsusest. Nad tõid oma uurimuses lisaks veel välja, et juhendajad nägid, kuidas praktikandid vajavad neid kui mentoreid, kes peaksid arendama praktikantide kutseoskusi, meeskonnatööoskust, eesmärkide arendamist, küsimuste esitamist ning töö üldpildi nägemist. Kõige tähtsama eesmärgina toodi välja praktikandi erialaste teadmiste-oskuste täiendamist läbi juhendaja poolse suhtlemise, innustamise, toetusena õppeprotsessis ja probleemide lahendamisel töösituatsioonis (Aru, 2010). Praktikantidel, kellel on realistlikumad ja positiivsed ootused praktika suhtes, on suurem tõenäosus, et nad jäävad praktikaga rahule (Jawabri, 2017). Sama autor toob välja, et ka praktikandi küpsus, isikuomadused, algatusvõime ja suhtumine kujundavad samuti praktikakogemust. Praktika kaudu saab õppur avastada oma tugevad ja nõrgad küljed ning arendada enda professionaalset identiteeti. See aitab õppuril täiustada oma oskusi, suurendada enesekindlust ja teha teadlikumalt karjäärivalikuid tulevikus (Jawabri, 2017).

Praktikandile on oluline, et ta saab aru mis ülesannet ta millegi pärast teeb.

Ülesannete selgus ja olulisuse mõistmine aitab kaasa selle positiivsele sooritusele (Jawabri, 2017). Maertz, Stoeberl & Marks (2014) järgi võib väita, et praktikandi iseseisvus tuleb välja tema iseseisvas töös, kas praktikant saab ise tööülesannetega hakkama või vajab väikseid

näpunäiteid, kolleegidega kaasa rääkimises ja ettepanekute tegemisel. Sageli antakse praktikandile tööülesandeks tegeleda tahaplaanile jäävate projektidega, mida muidu ei jõuta teha ja seda kõike vähese tööjõukuluga, võimaldades täiskohaga töötajatel tegeleda käimasolevate projektidega (Maertz, Stoeberl & Marks, 2014). Samad autorid toovad lisaks välja, et siin võib tekkida olukord, kus tööandja ja praktikandi ootused ei ole ühised. Praktikasooritusele aitavad kaasa ka praktikal läbitud õppimisvõimalused, st mida rohkem erialaseid erinevaid ülesandeid, seda suurema pagasi saab praktikalt kaasa.

Kutseõppeasutuste vilistlaste (2012) uuringus selgus, et praktika sisuline korraldus jäi puudulikuks. Kui praktikaga jääd üldiselt rahule, siis sisulise poolega mitte, kuna praktika jooksul sai vähe teoreetiliselt omandatud oskuseid praktiseerida ja lihvida ettevõtetes.

Toetav ja motiveeriv töökeskkond praktikal on äärmiselt oluline. Motiveeriv ja toetav töökeskkond aitab kaasa tulemuslikuma praktikasooritusele (Maertz, Stoeberl & Marks, 2014). Töökeskkond koosneb mitmest erinevast tegurist, et luua meeldiv ja kaastöötajatega suhteid toetav õhkkond (Jawabri, 2017). Mida suurem toetus juhendaja ja kolleegide poolt on, seda väiksem tõenäosus on tööstressi tekkimisel. Jawabri (2017) toob välja, et ettevõtte toetus luua sotsiaalseid suhteid ja identiteeti töökollektiivis on väga oluline, kuna aitab kaasa sisseelamisele, mis omakorda toob rahulolu. Toetavas töökeskkonnas on praktikandil võimalus küsida küsimusi, saada abi ja tagasisidet ning tunda end turvaliselt oma teadmiste ja oskuste arendamisel (Jawabri, 2017; Maertz, Stoeberl & Marks, 2014). Samuti võimaldab see luua samade autorite arvates suhteid kolleegide ja juhendajaga ning tunda ennast osana meeskonnast.

Karjäärivõimalused kerkivad pinnale kui praktikant saab kõiki oma teoorias õpitud praktiseerida ja näitab ennast kui tulevast oskustöötajat, kellel on suurepärane suhtlemisoskus (Jawabri, 2017). Selleks, et praktika toimiks tõhusalt ja eriti kui ettevõtted loodavad tulevikus praktikante täiskohaga tööle võtta, on oluline pakkuda süstemaatilist juhendamist õppimiseks (nt mentorlus ja sisuline töö) ning praktikantide tõhusat ja kiiret integreerimist organisatsiooni (Korte, 2009, viidatud Zehr & Korte, 2018 j). Sweitzer & King (2004) on möönnud, et reaalses töökeskkonnas teoreetiliste teadmiste rakendamine aitab noortel olla erialaselt võimekam ja kindlustab tööjõuturul konkurentsieelise, kuna töötajate värbamisel on töökogemus üks peamisi kriteeriume. Sama autor toob veel välja, et värskest kooli lõpetanud õpilastele on soovitud töökoha saamine raskendatud just töökogemuse puudumise tõttu. Selleks, et olla konkurentsivõimeline töökoha leidmisel, peab õpilane omandama töökogemusi oma valdkonnas (Zehr & Korte, 2018). Bhattacharyna ja Neelam (2017) uurimuses selgus, et kvaliteetne ülesannete täitmine tõi kaasa parema rahulolu praktika

kogemusele nii praktikandi kui juhendajale ning parema tööalase konkurentsieelise. Praktikandile on oluline, et ta saab aru, mis ülesannet ta millegipärast teeb (Aru, 2010). Ülesannete selgus ja olulisuse mõistmine aitab kaasa selle positiivsele sooritusele. Praktikandi iseseisvus tuleb välja tema iseseisvas töös, kas praktikant saab ise tööülesannetega hakkama või vajab väikseid näpunäiteid, kolleegidega kaasa rääkimises ja ettepanekute tegemisel (Jawabri, 2017). Sama autor toob veel välja, et siin võib tekkida olukord, kus tööandja ja praktikandi ootused ei ole ühised. Õppimise tulemus on praktika jooksul saavutatud õpitulemused, mis on saadud praktika käigus omandatud praktiliste oskuste omandamisel (Aru, 2010).

Kokkuvõtvalt võib öelda, et praktika puhul on oluliseks peetud ajastust, juhendaja ja praktikandi vahelist suhtlust ning erialaste oskuste omandamist (Aru, 2010; Jawabri, 2017; Zehr & Korte, 2018). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste..., 2020). Mitmeid uuringuid on läbi viidud, et mõista hetkeolukorda kutsehariduse praktikakorralduse erinevatest vaatepunktidest. Eelnevatest uuringutest (Rammul, 2021; Altmäe, 2017; Kutsehariduse tööandjate rahulolu uuring, 2013; Nestor, 2012) on selgunud, et praktikaga ei jäädud rahule erinevatel põhjustel, mis on seotud praktika korraldusega töökohal. Uuringu eesmärk on välja selgitada kutsekooli vilistlaste arvates praktikakogemusi kujundavateks teguriteks töökohal ja millised tegurid annavad paremad karjääriväljavaated nende enda arvates. Sellest tulenevalt on uurimistöö küsimused järgmised:

- 1) Millised tegurid kujundasid kutsekooli vilistlaste arvates praktikakogemusi töökohal?
- 2) Millised tegurid praktiliselt annavad paremad karjääriväljavaated nende enda arvates?

## Metoodika

Kuna käesoleva töö eesmärk oli välja selgitada kutsekooli vilistlaste arvates praktikakogemusi kujundavateks teguriteks töökohal ja millised tegurid annavad paremad karjääriväljavaated nende enda arvates, kasutati antud töös eesmärgist ja uurimisküsimustest lähtuvalt kvalitatiivset uurimisviisi.

Uurimistöö läbiviimisel on väga oluline kinni pidada eetika nõuetest. Uurimistöö autor peab kinni uurimistöö eetika nõuetest tagades uuritavate konfidentsiaalsuse, on oma töös aus, täidab lugupidava suhtumise põhimõtet, tõlgendab ja esitab oma töös andmeid



korrekselt ning nõuetekohaselt. Intervjueeritavaid informeeriti, et nende nimesid ei avalikustata ja sellest tulenevalt on antud töös märgistatud vastaja 1, vastaja 2 jne.

### **Valim ja andmekogumine**

Käesoleva töö autor kasutas valimi moodustamisel sihipärast valimit, kuhu kaasati uuritavad ettekavatsetult ning kindlate kriteeriumite alusel. Uuritavateks oli kutseõppe vilistlased, kelle oli praktikaperiood seljataga ning kelle lõpetamisest ei olnud rohkem möödas kui viis aastat. Uuritavad leiti kooli kodulehelt vilistlaste nimekirjast, mille alusel otsisin nendega kontakti sotsiaalmeedia kaudu. Osalejate seas oli nii põhikoolist otse kutsekooli õppima minejaid, kui ka täiskasvanud õppureid. Osalejaid informeeriti, et uurimuses osalemine on vabatahtlik ning neile tagatakse konfidentsiaalsus.

Käesolevas töös kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit, kus infot koguti intervjuude kaudu. Kasutati poolstruktureeritud intervjuud, kus oli koostatud küll esialgne kava, kuid kus intervjuu läbiviijal oli võimalus küsimuste järjekorda muuta, esitada lisa ja täiendavaid küsimusi (Õunapuu, 2014). Intervjuu aitab infot saada nii nagu seda inimene mõtleb ja tunneb. Eelnevalt valmistati ette intervjuukava, mis aitas töö autoril alustada, suunata ja motiveerida. Esimene intervjuu oli autori hinnangul ka käsitletav prooviintervjuuna, eesmärgiga välja selgitada küsimuste arusaadavust st kas intervjuu küsimused sobivad või neid on vaja muuta. Sisulisi muudatusi teha ei olnud vaja, vaid muudeti mõne küsimuse puhul natukene sõnastust ja sõnade järjekorda ning prooviintervjuu läks antud töösse. Intervjuu aja kokkuleppimisel motiveeris töö autor väljavalituid osalema ja selgitas, miks on antud uurimus oluline. Intervjuud viidi läbi veebi teel ja need salvestati eelnevalt intervjueeritavatega kokku leppides. Iga intervjuu lõpus tänas autor intervjueeritavaid ja kinnitas neile, et nende osalus jääb konfidentsiaalseks.

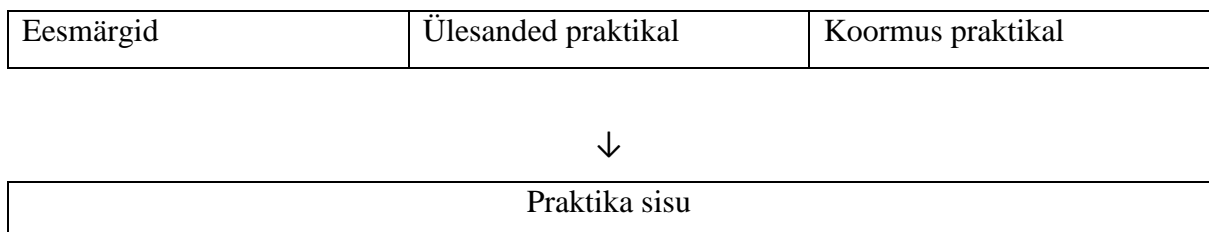
### **Andmeanalüüs**

Andmete analüüsimiseks kasutati induktiivset kvalitatiivset sisuanalüüsi, mis aitab mõista uuritavate kogemusi ja arusaamu, lastes uuritavatel rääkida oma tunnetest ja kogemustest oma sõnadega (Õunapuu, 2014).

Intervjuud viidi läbi veebi teel Zoomi keskkonnas, peale mida helisalvestised transkribeeriti veebipõhise kõnetuvastusprogrammiga. Transkriptsioonid salvestati MS Wordi, kus sai kõik tekstifailid ühte vormingusse panna, et neid mahu poolest võrrelda saaks.

Transkriptsioonid vormistati kõik samade näitajatega kirjastiilis *Time New Roman*, kirja suuruseks 12 ning reavahega 1,5 nagu bakalaureusetöö ise. Peale täiendamist oli transkriptsioonide kogupikkuseks 30 lehekülge. Helisalvestisi korduvalt üle kuulates korrigeeriti transkriptsioone, kuna kõnetuvastusprogramm ei suutnud kõike väga täpselt transkribeerida. Näitena välja tuues sõna “sinatama” transkribeeris programm “sirutama”. Kui transkriptsioonidel olid parandused tehtud, hakati neid analüüsima kvalitatiivse sisuanalüüsi toetavas andmeanalüüsi keskkonnas QCAmap. Antud keskkonda üles laetud transkriptsioone loeti korduvalt üle, otsides uuritavate tekstidest tähenduslikke üksuseid, mis vastaksid uurimisküsimustele ning märgiti ja lisati koodid. Koodide eesmärk on kogutud andmetest aru saada ja neid süstematiseerida. Järgmiseks loodi kategooriad, kuhu alla koondati sarnase tähendusega koodid. Analüüsi usaldusväarsuse tõstmiseks viidi läbi korduv kodeerimine, mille käigus koodide sõnastusi täpsustati. Peale esimese versiooni läbi arutamist juhendajaga, viidi töö autori poolt läbi korduvkodeerimine. Andmeanalüüsi tulemusena moodustusid esimesele uurimisküsimusele „ Millised tegurid kujundasid kutseõppeasutuste vilistlaste arvates praktikakogemust nende endi hinnangul töökohal?“ kaks peakategooriat: koostöö juhendajaga ja praktika sisu. Üks näide kategooria kujunemisest on tabel 1.

Tabel 1. Esimese uurimisküsimuse peakategooria moodustamise näide



Teisele uurimisküsimusele tekkisid järgmised kategooriad: koostöö praktikal ja praktika ettevõtte maine ja suurus.

Kõik uuritavad osalesid vabatahtlikult ja andsid nõusoleku oma vastuste analüüsimiseks ning antud töös kasutamiseks.

## Tulemused

Käesoleva uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, millised tegurid kujundasid kutseõppeasutuste vilistlaste arvates praktikakogemust nende endi hinnangul töökohal ja

millised tegurid praktilial annavad paremad karjääriväljavaated nende endi hinnangul töökohal. Bakalaureusetöö tulemuste illustreerimiseks tuuakse välja katkendeid intervjuudest ja mitteamajakohased teksti osad tähistatakse /.../.

### **Millised tegurid kujundasid kutsekooli vilistlaste arvates praktikakogemusi töökohal?**

Vastusena küsimusele „Millised tegurid kujundasid kutsekooli vilistlaste arvates praktikakogemusi töökohal“, tekkisid andmeanalüüsi tulemusena peakategooria „praktilia sisu ja koostöö juhendajaga“. Lähemalt antakse ülevaade sisust järgnevates alapeatükkides.

#### Praktika sisu

Praktika sisu hõlmas enda alla eesmärkide täitmist, praktilial antavad ülesannete teemakohasust ja arusaadavust, koormust praktilial ning paindlikkust praktika sooritamisel. Peamised eesmärgid praktilial olid saada parem arusaam ja ülevaade sellest, kuidas eelnevalt teoorias õpitu reaalses elus toimub ning rakendada õpitud praktikas. Enamus vastanutest saavutasid oma eesmärgid ja ootused, kuna nad teadsid, mida praktilial oodata ja milliseid eesmäärke saavutada soovivad. Samas oli ka neid, kes olid juba varasemalt töötanud selles valdkonnas, kuid soovisid ennast täiendada. Nemad rõhutasid, et praktika ja õpingud täiendasid pidevalt üksteist, kuna nad ei pidanud ootama praktikat, vaid said koolis õpitud kohe tööl rakendada ja katsetada. Praktika eesmärgiks oli saada reaalne tunnetus sellest, milline on erialal töötamine päriselus.

*Ma kindlasti ootasid saada praktilial seda, et õige tunnetus, et kuidas oleks seda tööd teha päriselt. Et kui ma lõpetan kooli ja kui ma lähen tööle, et ma saaksin paremat aimu sellest, kuidas see töö ikka käib. (vastaja 5)*

Praktikandid said töökohal erialaseid ja teemakohaseid tööülesandeid, mille väljund oli näha ning mis aitasid praktikandil leida seoseid teooria ja praktika vahel. Juhendaja oli alati valmis aitama ja selgitama ülesandeid, kui midagi jäi arusaamatuks.

*Minu jaoks olid need väga selged. Seal ei ole mul mingeid etteheiteid. Konkreetseid asjad, kohe mille väljund oli näha. (vastaja 1)*

Aga tõsteti esile olukordi, kus praktikantidele anti mitte teemakohaseid ülesandeid. Mitte erialaste ülesannete andmise põhjuseks arvati juhendaja ebausaldust praktikandi suhtes või kasutati lihtsalt tasuta tööjõuna ära. Hiljem, praktikandi kohta tagasisidet andes, jäi see kommentaar napisõnaliseks, kuna ei antud praktikandile võimalust oma oskusi ja võimeid näidata, seega ei osatud sinna midagi sisulist kirjutada. Kuna praktikaperiood jäi COVID-19 perioodi, või see olla üheks põhjuseks, miks sellised olukorrad tekkisid.

80% intervjuueeritavaid hindasid koormust praktikal optimaalseks, see oli piisav ja täiesti tehtav, kuna praktikal käimine oli nende jaoks paindlik. Vastanud tõid välja, et nad said juhendajaga alati kokku leppida sobiva päeva ja kellaaja, mil neil oli võimalik praktikal käia. 20% vastanutest tõi välja, et koormus oli madal, aga mitte sellepärast, et praktikant ise seda oleks soovinud, vaid talle ei antud võimalust rohkemaks. Põhjusteks, miks ei antud praktikal piisavalt praktilisi ülesandeid, toodi välja juhendaja ajalise ressursi piiratust, et praktikandiga tegeleda ning juhendaja ebapädevust.

*Madal, et praktika oli meil tundide poolest väga palju, kuskil kolm nädalat aga tundidesse tööd oli liiga vähe. Tekib lihtsalt tunne, et miks ma pean neid tunde seal lihtsalt istuma, kui ma ei saa isegi tööd teha. (vastaja 5)*

### Koostöö juhendajaga

Selle kategooria puhul tõid vastanud välja olulisemad näitajad, milleks olid tagasiside juhendajale, juhendaja tagasiside praktikandile ja tagasiside tihedus ning paindlikkust praktikal osalemisel.

Intervjuudest selgus, et koostööd juhendajaga hinnati kõrgeks. Praktikandid said alati oma juhendaja poole pöörduda kui tekkis arusaamatus või mure. Juhendaja oli alati nende jaoks olemas, kõik arusaamatused ja küsimused valmis lahti seletama.

*Hindan koostööd juhendajaga kõrgeks, viie palli süsteemis viis plussiks. Kui mul oli ükskõik mis küsimus, siis ta oli valmis kõik ära seletama. (vastaja 2)*

Vastanute seas leidis ka neid, kes kirjeldasid, et pidid väga palju ise küsima ja uurima, et asjadest aru saada. Seda toodi välja nende seas, kes juba töötasid õpitaval erialal, seega teadsid nad täpselt, mida juurde küsida ja uurida.

Juhendaja tagasisidet praktikandile ja sagedust toodi välja kui positiivset näitajat, kuna see oli nende jaoks õpikoht. Tagasisidet saadi jooksvalt ja iga praktika päeva lõpus.

Juhendaja pööras tähelepanu asjadele, mida praktikant liiga agaralt tegi, kuna töö tuleb endale mugavaks ja lihtsaks teha.

*No ta ikka ütles mulle, et ära nii tee või seda tee nii, et seda pole üldse vaja nii teha, näed liiga palju vaeva, programm teeb sinu eest ära, pole mõtet topelt teha, töö tuleb lihtsaks ja mugavaks teha endale. (vastaja 3)*

Toodi välja ka, kus juhendaja andis tagasisidet ka praktikandi üleüldisele hoiakule, mida võeti ka kui positiivset tagasisidet, sest praktikant ise ei teadnud, kuidas tema hoiak teistele tundub.

Koostöös juhendajaga oli võimalik oma praktikal käimine muuta paindlikuks, kuna oli vaja siduda kool, töö ja kodu. Juhendajaga kokku leppides said praktikandid praktikal osaleda täpselt nii sageli kui neil võimalust oli. Paindlikkust ja mugavust hinnati kõige olulisemaks.

*Kindlasti selline paindlikkus aja suhtes, et ma sain seda teha täpselt siis, kui mina seda teha sain. See on kõige olulisem, paindlikkus ja mugavus. (vastaja 1)*

Leiti ka seda, et juhendajale oli oluline, et praktikant jõuab tööpäeva alguseks kohale ja praktikandile oluline õhtul õigel ajal koju saada. See, mis tööpäeva jooksul tehti ja selle olulisus, see jäi teisejärguliseks.

Esimese uurimisküsimuse sisu võib kokku võtta, et uuritavad hindasid praktika sisu positiivseks, kuid leidsid ka neid, kes ei jäänud sellega rahule. Eelnevalt olid kõigil vastanutel eesmärgid püstitatud mida nad praktikalt ootavad ja mida saavutada soovivad. Kahjuks leidsid ka neid, kes ei saanud oma eesmärgi täidetud, kuna juhendaja ei olnud valmis praktikandiga koostööd tegema ega andnud talle teemakohaseid ülesandeid.

### **Millised tegurid praktikal annavad paremad karjääriväljavaated nende endi arvates ?**

Vastusena küsimusele, millised tegurid praktikal annavad paremad karjääriväljavaated nende endi arvates, tekkisid andmeanalüüsi tulemusena kaks peakategooriat, milleks olid koostöö praktikal ja praktika - koht. Lähemalt antakse ülevaade sisust järgnevatel alapeatükkides.

### Koostöö praktikal

Koostöö praktikal kategooria alla koondus: praktikandi motivatsioon, koostöö kogemus kollektiivis ning juhendaja, kui tulevane soovitaja.

Praktikandi motivatsiooni hinnati kõige kõrgemaks teguriks, mis annab kutseõppe vilistlaste arvates parimad karjääriväljavaated. Arvati, et mida rohkem on praktikandil tahtet ja motivatsiooni, seda rohkem ta tunneb asja vastu huvi ja on motiveeritud enda jaoks asjad selgeks teha läbi praktiliste ülesannete ja läbi küsimuste juhendajale.

*No ikkagi huvi asja vastu on kõige-kõige tähtsam, ma arvan. Kui sul on huvi, siis ju inimesed aitavad ja sa õpid ju kogu aeg, et see on minu meelest väga oluline. See tahe õppida ja uudishimulik olla. (vastaja 3)*

Vastanute arvates saab kõik alguse praktikandi enesemotivatsioonist ja sealt edasi tulevad teised tegurid. Aga oli ka juhuseid, kus praktikant ise oli väga motiveeritud kuid talle ei antud võimalust ennast arendada ja praktiseerida. Selline tulemus tuli välja olukorras, kus praktikasooritust jäi COVID-19 perioodi, kus piirangute tõttu jäi praktika osaliselt puudulikuks.

Koostöökogemust kollektiivis peetakse oluliseks, kuna praktikandid puutuvad sageli alles praktikal esmakordselt kokku töökollektiiviga. Nii palju kui on inimesi, niipalju on ka erinevaid hoiakuid ja arvamusi, mille tõttu ei pruugi koostöö kohe alguses nii minna nagu oodatakse, loodetakse ja soovitakse. Iga positiivne kogemus innustab ja annab praktilisi näpunäited, kuidas kollektiivis töötada ja hakkama saada. Aga leiti ka seda, et vastupidine negatiivne kogemus võib praktikandi motivatsiooni maha tõmmata, see omakorda võib pärssida tulevikus kollektiivis hakkamasaamist.

*Kui on suurettevõte, siis võib-olla on inimsuhted nagu keerukamad. Et neid on palju ja see võib olla nii, et endiselt mul lihtsalt huvi süsteemide vastu, et kuidas süsteemid käivad ja kuidas tööalaselt suhelda ja kui seal on ütleme inimesed, kes on pikalt töötanud seal, et ei vasta ootustele sinu küsimustele, neil pole selleks aega, siis tundub nagu noh, see võib olla niisugune väike miinus, ütleme, kui minna kuskile võõraste kohta. (vastaja 4)*

Juhendaja kui tulevane soovitaja, on intervjueeritavate arvates oluline inimene kuna mängib suurt rolli tulevikus tööle kandideerimisel. Mida tulemuslikum ja positiivsem on koostöö, seda suurem tõenäosus on saada juhendaja endale tulevikus soovitajaks tööle kandideerimisel. Kui praktikal näitab praktikant kui hea ja kasulik töötaja ta on, annab see võimaluse tööandjal saada informatsiooni kandideerija kohta, kuna peale praktika muud töökogemust karjääri alustaval ja tööturule sisenejal ei ole.

*Kui näiteks on mõni töökoht, kes võib-olla kontrollib seda praktika tausta. Kui hea või kui põhjalik praktika oli, või milline see praktikant üldse oli näiteks. Mõni ettevõtte võib-olla kontrollib seda tausta. Siis see tegur ka, et see praktikajuhendaja omavaheline suhtlus, näiteks läbisaamine, ma ei tea, tööülesannete lahendamise oskused. Kõik need ka kindlasti loevad. (vastaja 2)*

### Praktika-koht

Siia alla koondusid praktikaettevõtte suurus ja maine ning praktikal saadud praktilised kogemused, mis mängivad rolli tulevikus karjääri väljavaadetes.

Intervjueeritavad arvasid, et praktikaettevõtte mainest ja suurusel oleneb palju. Toodi välja võimalikud põhjused, mis võivad mängida rolli tulevikus karjääriväljavaadetes, nagu näiteks kas praktikaettevõtte on erasektoris või riigisektoris, kas ettevõtte on suur või väike ning missugune on ettevõtte maine. Esimeseks võimaluseks karjääri teha leiti, et juhul kui praktikal suudab praktikant ennast tõestada ja koostöö kolleegide ning juhendajaga sujub, on võimalus tulevikus samasse ettevõttesse tööle saada.

*Väga palju mõjutaks see, kus sa oled praktikal. Et ma arvan, et see vahet ei ole, mis eriala sa õpid, aga see nii palju oleneb. Et noh, mina ikkagi mõtlen seda, et sa pead omale saama nagu väga heas ettevõttes selle praktikakoha, siis no sul on lihtsam tööle saada. Võib-olla sind võetakse sinnasamma tööle või siis soovitatakse kuskile või kui sa kandideerid kuskile, sa saad kohe öelda, et noh, ma olin seal ettevõtetest praktikal. Minu meeles on see nii oluline. (vastaja 3)*

Leidus ka neid, kelle jaoks ei olnud ettevõtte suurus ja maine oluline, pigem peeti oluliseks esmatähtsaks praktika sisu. Vähe abi on ettevõtte mainest ja suurusel kui praktikanti ei juhendata ega anta teemakohaseid ülesandeid.

Praktikal saadud kogemusi toodi välja kui kõige olulisemat tegurit, mis määrab hiljem karjääri väljavaated. Kõik oleneb praktika põhjalikkusest. Milliseid ülesandeid praktikal antakse ja kui palju saab praktikant koolis õpitut praktikal rakendada. Mida rohkem ta koolis õpitut praktikal kinnistada saab, seda suurem võimalus on tööturule sisenemisel erialane töökoht saada ja seal ennast tõestada ja karjääri teha.

*Jällegi ma arvan, et see praktika ise, et kui, kui põhjalik see praktika on /...../ millised mul on mingid praktilised oskused. Ehk siis ma arvan, see tegur ka, et milline see praktika oli, /.../ja ka praktikajuhendaja, et kui on näiteks olnud noh, näiteks kui, kui tööle kandideerimise mõttes, et kui näiteks on mõni töökoht, kes võib-olla kontrollib seda praktika tausta, et kui, kui hea või kui põhjalik praktika või milline see praktikant üldse oli näiteks mõni. (vastaja 2)*

Praktika kogemuste all toodi välja ka toetavat ja motiveerivat töökeskkonda, mis omakorda innustab praktikanti andma parimat ning püüdma oma eesmärkide saavutamise poole. See võib hõlmata väljakutseid, arenguvõimalusi, tunnustust ja positiivset tagasisidet. Motiveeriv keskkond julgustab praktikanti oma potentsiaali avastama, õppima uusi oskusi ning olema aktiivne ja kaasatud.

Kõikide vastanute seas selgus ühtne arusaam, et praktika on oluline tegur tuleviku karjääriväljavaadete kujunemisel. Praktikakogemus võimaldab praktikandil rakendada teoreetilisi teadmisi reaalses töökeskkonnas ning arendada praktilisi oskusi ja pädevusi. Juhendaja ja praktikandi koostöö on oluline, sest sellest sõltub praktika edukus ja tulemuslikkus. Juhendaja toetav ja juhendav roll aitab praktikandil paremini mõista töökeskkonda, ülesandeid ning saada tagasisidet oma tööle. Samas on ka praktikandi enda motivatsioon oluline tegur, sest see määrab tema pühendumuse, aktiivsuse ja soovi õppida ning areneda praktika käigus. Tulemuslik koostöö juhendaja ja praktikandi vahel aitab saavutada kvaliteetseid tulemusi ning võib anda praktikandile paremad karjääriväljavaated tulevikuks.



## Arutelu

Käesoleva uurimistöö eesmärk oli välja selgitada, millised tegurid kujundasid kutsekooli vilistlaste arvates praktikakogemusi töökohal ja millised tegurid annavad paremad karjääriväljavaated nende endi arvates. Järgnevalt arutletakse saadud tulemuste üle.

Bakalaureusetöö esimese uurimisküsimuse „Millised tegurid kujundasid kutsekooli vilistlaste arvates praktikakogemusi töökohal?“ tulemustest selgus, et kutseõppijate praktikakogemust mõjutasid peamiselt praktika sisu ja koostöö juhendajaga.

Uurimistulemused kinnitasid varasemate uurimuste tulemusi (Bhattacharyna & Neelam, 2017), kus on praktika kogemusi kujundavateks teguriteks oli välja toodud praktika sisu ja koostöö juhendajaga. Kui praktika sisu on mitmekesine, väljakutseid pakkuv ja seotud õppija erialaga, siis on suurem tõenäosus, et praktikakogemus on positiivne ja õpetlik. Praktika sisu hõlmas ülesandeid, mida praktikandid pidid täitma ning nende vastavust omandatud teadmistele ja oskustele. Käesoleva töö uurimistulemustest selgus, et oluliseks peeti ka praktilal antavate ülesannete teemakohasust ja arusaadavust. Teemakohased ja arusaadavad ülesanded aitavad luua seoseid teooria ja praktika vahel, see aitab teadmistel muutuda kutseõppija jaoks selgemaks ja praktilisemaks (Maertz, Stoeberl & Marks, 2014), samadele järeldustele tulid ka Rammul (2021) ja Jawabri (2017). Mida rohkem saab praktikant praktilal teemakohaseid ja olulisi ülesandeid, seda positiivsem ja tulemuslik on praktikasoortus ja -kogemus (Jawabri, 2017). Varasemalt on uuringute tulemustest (Kutsehariduse tööandjate rahulolu uuring, 2013; Nestor, 2012; Rammul, 2021; Altmäe, 2017) leitud olukordi, kus praktikandid ei jää oma praktikaga rahule, sest antakse mitte teemakohaseid ülesandeid. Uurimuses leiti ka juhtumeid, kus praktikandid said mitteteemakohaseid ülesandeid. Seda võib pidada ebatavaliseks olukorraks, eriti arvestades, et praktika langes COVID-19 perioodi.

Koostöö juhendajaga on oluline praktikakogemust kujundav tegur kutseõppeasutuste vilistlaste arvates, kuna aitab kaasa praktika kogemuslikule praktikasoortusele. Hea koostöö juhendajaga hõlmab selget suhtlemist, juhendamist, tagasisidet ja toetust praktikandi õppimisprotsessis. Juhendaja on see, kes määrab praktikandile õiged teemakohased ja erialased tööülesanded ja vajadusel aitab kaasa nende sooritustele (Aru, 2010). Nii nagu on selgunud ka varasematest uuringutest (Rammul, 2021; Jawabri, 2017) on ka antud töös vastanute seas ootus, kus juhendajalt oodatakse pidevat tagasisidet oma arengule ja praktikasoortusele. Kui juhendaja on toetav, motiveeriv ja aitab praktikandil arendada oma oskusi ning võimaldab praktikandil paremini mõista ja rakendada õpitut praktikas. Seega,

praktika sisu ja koostöö juhendajaga on olulised tegurid, mis mõjutavad kutseõppijate praktikakogemust ning aitavad neil omandada väärtuslikke praktilisi teadmisi ja oskusi oma erialal.

Antud uurimistöö tulemused kinnitasid ka praktilal käimise paindlikkuse olulisust. Sarnaselt Rammuli (2021) ja Jawabri (2017) uurimustega tuli välja, et kui praktikat oli võimalik juhendajaga koostöös paindlikult korraldada, avaldas see positiivset mõju praktikasooritusele. Paindlik praktika võimaldab õppijatel kohandada praktikat vastavalt oma vajadustele ja olukorrale. Eriti täiskasvanud õppijate hulgas, kes pidid tasakaalustama kooli, töö ja kodu vahelisi kohustusi ning soovisid pühendada iga vaba hetke praktikale. Õppijatel on oluline leida tasakaal praktika paindlikkuse ja oma eesmärkide ning kohustuste vahel, et tagada edukas ja rahuldust pakkuv praktikakogemus.

Bakalaureusetöö teise uurimisküsimuse „Millised tegurid praktilal annavad paremad karjääriväljavaated nende endi arvates?“ tulemustes selgus, et kõige olulisemaks peeti koostööd ja kogemusi praktilal. Uurimistulemused kinnitasid varasemaid uurimistulemusi (Zehr & Korte, 2018), kus kutseõppeasutuste vilistlaste arvates on praktika sisu ja kogemus just see, mis annab neile väärtusliku ülevaate erialast ning selleks, et olla konkurentsivõimeline (Sweitzer & King, 2004) töökoha leidmisel, peab õpilane omandama töökogemusi (Zehr & Korte, 2018) oma valdkonnas, kuna töötajate värbamisel on töökogemus üks peamisi kriteeriume. Praktika põhjalikkus on siin võtmetähtsusega. Oluline on, milliseid ülesandeid praktikant praktilal saab ning kui palju ta saab praktilal rakendada seda, mida koolis õppinud on. Mida rohkem praktikant suudab praktilal kinnistada koolis õpitut, seda suurem on tema võimalus siseneda tööturule, tõestada end ning luua karjääri. Praktika eesmärk on varustada praktikante ette tööturu ootustele vastavate erialaste oskustega ning karjääri alustamiseks vajalike väärtuste ja hoiakutega, kus kogemuslik praktika tagab neile kindluse tööturule sisenemisel ja seda laiemad on nende karjääriväljavaated (Nestor & Nurmela, 2013; Jawabri, 2017). Uurimistöös kinnitati, et praktikakogemuse kujunemisel on oluline roll praktikandi enda motivatsioon, mis vastab Jawabri (2017) uurimuse tulemustele. Praktikandi enda motivatsioon mõjutab oluliselt praktikakogemust ja selle tulemusi.

Tulemused said kinnistust varasemalt selgunud aspektist, et motiveeriv ja toetav töökeskkond aitab kaasa tulemuslikuma praktikasooritusele (Maertz, Stoeberl & Marks, 2014). See omakorda kujundab praktikakogemust, kuna toetav ja motiveeriv töökeskkond praktilal aitab luua positiivseid õppekogemusi, soodustab õppuri arengut ning aitab kaasa tema üldisele rahulolule praktikaperioodil. See omakorda võib mõjutada õppuri edasist motivatsiooni, enesekindlust ja karjääriotsuseid.

Uurimistulemustest selgus ka võimalikud seosed praktika ettevõtte suurus ja maine ning karjääriväljavaadete vahel, mida varasemad uuringud ei ole seni esile toonud. Autorile teadaolevalt ei ole varem leitud, et praktika ettevõtte suurus ja maine võiksid mõjutada tulevase karjääri väljavaateid. Suurem ettevõtte võib pakkuda rohkem karjäärivõimalusi ja edutamisevõimalusi. Suuremad ettevõtted võivad omada laiemat töövaldkonda, rohkem osakondi ning seeläbi rohkem võimalusi edasiliikumiseks. Suurema ettevõtte maine võib suurendada praktikandi professionaalset kuvandit. Tuntud ja mainekas ettevõtte võib pakkuda praktikandile väärtuslikku kogemust ning lisada tema CV-sse olulise ja tähelepanu väärt märgi. Tulevased tööandjad võivad näha maineka ettevõtte praktikat positiivse margina, mis võib parandada praktikandi karjääriväljavaateid. Suuremad ettevõtted võivad pakkuda rohkem ressursse ja võimalusi õppimiseks. On oluline märkida, et seosed praktika ettevõtte suuruse ja maine ning karjääriväljavaadete vahel võivad olla individuaalsed ja sõltuvad mitmetest teguritest, sealhulgas praktikandi enda panusest, kogemustest ja võimetest. Praktikakogemus üksinda ei taga automaatselt paremaid karjääriväljavaateid, kuid see võib mõjutada praktikandi edasisist karjääri arengut.

Antud bakalaureusetöö on kvalitatiivne, mis tähendab, et tekste ei saa samadel alustel võrrelda ja tulemusi ei saa üldistada väikese valimi tõttu (Õunapuu, 2014). Siiski pakub töö ülevaadet kutsekooli vilistlaste arvamusest, millised tegurid nende arvates kujundavad praktikakogemusi töökohal ja millised tegurid annavad paremaid karjääriväljavaated nende enda arvates. Autor tunnistab piiranguid, sealhulgas enda piiratud intervjuerimisoskust ja valimi väiksust, mis ei võimalda saada nii ulatuslikke andmeid kui kogunud intervjuerijal. Uurimistulemused aitavad autori arvates tulevastel praktikantidel valida õige ettevõtte ja juhendaja. Autor hindab töö praktilist väärtust, eriti seoses enda intervjuerimisoskuste ja bakalaureusetöö kirjutamise oskuste arendamisega.

## Tänuõnad

Täna kõiki, kes osalesid minu uuringus. Samuti soovin avaldada siirast tänu oma juhendajale Diana Ellerile, kes toetas mind, andis juhiseid ja aitas olulisel määral. Suured tänud ka Liana Roosile tema toetuse eest.

## Autorsuse kinnitus

*Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrekselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.*

## Kasutatud kirjandus

- Altmäe, M. (2017). *Hinnang ettevõtte praktikale ja praktika juhendamisele ühe eesti kutsekooli äriindus- ja kaubandusosakonna õpilaste näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Aru, M. (2010). *Kuidas praktikast õppida*. Tartu Ülikooli Kirjastus, 2008.
- Bhattacharya, S. & Neelam, N.(2017) Praktikakogemuse tajutav väärtus: proovi enne hüppamist. India
- Jawabri, A.(2017). Exploration of Internship Experience and Satisfaction Leading to Better Career Prospects among Business Students in UAE. *American Journal of Educational Research*, 2017, Vol. 5, No. 10, 1065-1079.
- Kutsehariduse tööandjate rahulolu uuring* (2013). Sihtasutus Innove.  
[http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40712/Kutsehar\\_tooandjaterahulolu.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/40712/Kutsehar_tooandjaterahulolu.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Kutseõppeasutuse seadus (2020). *Riigi Teataja I*, 16.06.2020, 7.  
<https://www.riigiteataja.ee/akt/102072013001>
- Maertz Jr, C.P., Stoeberl, P.A., & Marks, J. (2014). Building successful internships: Lessons from the research for interns, schools, and employers. *Career Development International*, 19(1), 123–142. <https://doi.org/10.1108/CDI-03-2013-0025>.
- Nestor, M. (2012). *Kutseõppeasutuste vilistlaste uuring*. Tallinn: Praxis.
- Nestor, M. & Nurmela, K. (2013). *Kutseharidus ja muutuv tööturg*. Tööandjate uuringu lõpparuanne.
- Praktika korraldamise ning läbiviimise tingimused ja kord (2013). *Riigi teataja RT I*, 13.09.2013, 6 <https://www.riigiteataja.ee/akt/113092013006>  
Ülikooli Kirjastus, 2008.
- Rammul, A.(2021) *Praktika rahulolu mõjutavad tegurid tartu ülikooli majandusteaduskonna tudengite näitel*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Sweitzer, H. F. & King, M. A. (2004). *Edukas praktika: õppimine kogemuse kaudu*. Tartu
- Zehr, S.M. & Korte, R.(2018) *Üliõpilaste praktikakogemused: töökoha tundmaõppimine*. USA
- Tööturu vajadustele vastava kutse- ja kõrghariduse arendamine* (2018). ESF projekt.  
<https://www.coursehero.com/file/96051482/Praktikajuhend-koolipoolsele-juhendajaledoc/>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

## Lisa 1. Intervjuu küsimused

Millised ootused olid Sinul praktikale?

Millised eesmärgid olid seadnud endale praktikaks?

Kuidas hindad oma praktikasooritust ja kas Sa jäid sellega rahule?

Millised tegurid kujundasid kutseõppijate praktikakogemust nende endi hinnangul töökohal?

Kelle poole said Sa praktika ajal oma murede ja küsimustega pöörduda?

Kuidas hindad koostööd juhendajaga? (kõrge/keskmine/madal) Miks?

Kuidas hindad koostööd kolleegidega praktikal? (kõrge/keskmine/madal)

Milliseid ülesandeid anti praktikal Sulle? (teemakohased/mitte erialased tööülesanded)

Kes andis Sulle praktika jooksul tagasisidet?

Kui tihti said tagasisidet juhendajalt?

Kuidas hindad praktikal antavate ülesannete selgust/arusaadavust?

Kuidas hindad töökoormust praktikal? (kõrge/keskmine/madal)

Kui palju mängisid rolli praktikal praktikandi sotsiaalsed oskused ja millised?

Millised tegurid annavad paremad karjääriväljavaated nende endi hinnangul?

Kuidas võib mõjutada saadud praktikakogemus Sinu tuleviku karjääriväljavaateid?

Mida uut õppisid praktikal?

Mida Sa õppisid töö ja töökoha kohta praktikal?

Mida hindad kõige positiivsemaks kogemuseks oma praktikal?

Mida hindad kõige negatiivsemaks kogemuseks oma praktikal?

Kui saaks aega tagasi keerata, siis mida teeksid praktikal teisiti?

## Lisa 2. Kodeerimise näide

... kuna tal oli endal ka väga palju tööd ja eks see praktika andmine ja talle ülesannete, praktikandile ülesannete leidmine ja igapäevane toimetamine, sest et ega see ei ole lihtne, see on lisatöö. Ehk siis ma saan tegelikult temast täiesti aru. Ta andiski mulle selliseid ülesandeid, mida ta sai anda, mida ta usaldus noh, näiteks, et ma sain seal pankasid teha, sain arhiveerida, sain mingeid tabeleid teha, aga aga noh, mingeid siukseid põhjalikumaid keerulisemaid asju ma ei tea, palkade arvestust, mitte midagi sellist, ma ei teinud.

Ja teisel teisel aastal ka mitte?

Teisel aastal oli mul väga hea ja põhjalik praktika selles mõttes, et see oli üks õpetaja, kes mulle andis seda praktikat, kes tegelikult Olustvere koolis annab

RQ1-2

ülesanded praktikal

Q1-8



**Lisa 3. Uuringus osaleja nõusolek**

**Kutseõppijate praktikakogemusi kujundavad tegurid ja  
karjääriväljavaated**

**UURINGUS OSALEJA NÕUSOLEK**

Lugupeetud uuringus osaleja

Palun Teil osaleda minu bakalaureusetöös, mille eesmärk on aidata tõhustada praktikat läbi teadmiste, millised tegurid kujundavad kutseõppeasutuste vilistlaste enda hinnangul praktikakogemusi töökohal ja millised tegurid annavad paremad karjääriväljavaated nende endi hinnangul.

Intervjuu kestvuseks saab olema orienteeruvalt 45min, kus intervjuud salvestatakse ja hiljem transkribeeritakse. Saadud andmeid kasutatakse ainult antud uuringu raames. Kavandatavas töös ei kasutata intervjuueeritavate nimesid ega teisi isikuandmeid. Salvestisi ja transkriptsioone säilitan 1 aasta peale bakalaureusetöö esitamist.

Uuringus osalemise nõusoleku allkirjastamisel olete nõus allolevate väidetega:

- Olen teadlik uurimuse eesmärgist ja saanud kõikidele oma küsimustele ammendava vastuse.
- Olen teadlik, et intervjuud salvestatakse ja kasutatakse kavandatavas uuringus.
- Osalen antud uuringus vabatahtlikult ja olen kursis, et võin igal ajal uuringus osalemisest loobuda ilma põhjendusi andmata.

Nõusolek on koostatud kahes eksemplaris, millest üks allkirjastatud eksemplar jääb uuringus osalejale ja teine uuringu läbiviijale.

Nõustun uuringus osalema:

Osaleja nimi.....Uuringi läbiviija nimi .....

Kuupäev .....Kuupäev.....

Allkiri.....Allkiri .....

**Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**

Mina, \_\_\_\_Taive Toommägi\_\_\_\_\_,  
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

**KUTSEÕPPIJATE PRAKTIKAKOGEMUSI KUJUNDAVAD TEGURID JA  
KARJÄÄRIVÄLJAVAATED,**  
(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on \_\_\_\_Diana Eller\_\_\_\_\_,  
(*juhendaja nimi*)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

*autori nimi*  
**pp.kk.aaaa**